

Välfärd – för vem?

Om arbetsvillkor inom omsorg och gig

Arbetslivskonferens på Arbetets museum 6-7/10 2022
Book of Abstracts

ARBETETS MUSEUM

Laxholmen, 602 21 Norrköping

Tel: 011-23 17 00 | **FRI ENTRÉ**

www.arbetetsmuseum.se

Dag 1

6 oktober - Tema välfärd, arbetsvillkor och digitalisering

Keynote: *Framtidens arbetsmarknad och kompetensbehov*

Mårten Blix, Ratio

Kommunal och Digital (KomDig): Införandet av digital teknik – intentioner och verklighet

Carin Håkansta, Poja Shams och Annica Asp, Karlstads universitet

Digital teknik och makt i välfärdsarbete

Anna Spånt Enbuske, Kommunal

Hemtjänstens arbetsmiljö före och under pandemin

Gerd Johansson*, Inger Arvidsson*, Gudbjörg Erlingsdottir*, Charlotte Holgersson**, Roger Larsson*, Johanna Persson*, Roger Persson*, Christofer Rydenfält*, Britt Östlund**, *Lunds universitet, ** (KTH)

Jämställda löner och undersköterskesatsningen – LO:s avtalsrörelser i ett historiskt perspektiv

Ludvig Lundstedt, Kommunal

Socially assistive robots outside the lab

Mikaela Hellstrand, Kungliga tekniska högskolan (KTH)

Gigjobb förr och nu

Maths Isacson, Uppsala universitet

GIG – personen bakom appen

Ida Rådegård, Arbetets museum

Keynote

Framtidens arbetsmarknad och kompetensbehov

Mårten Blix, Ratio

Digitaliseringen har bidragit till en polarisering på arbetsmarknaden. I konkreta ordalag innebär det att andelen jobb i "mitten" har minskat samtidigt som både andelen enkla och högkvalificerade jobb har ökat. Utvecklingen har dessutom pågått över flera decennier. En skillnad mot tidigare perioder av teknologiskt driven strukturomvandling är att omställningen sker snabbare. Vissa branscher växer snabbt medan andra minskar. Dessutom har pandemin haft en stor påverkan på arbetsmarknaden, inte minst inneburit en svår omställning för tjänstenäringarna.

Det är dock tydligt att förenklade budskap som att "hälften av jobben försvinner" inte har infriats. Tvärtom råder det efter pandemin arbetskraftsbrist på flera områden, inte minst inom hotell & restaurang och resebranschen. Arbetsmarknaden är i ständig förändring och nya jobb skapas samtidigt som gamla försvinner. En studie finner exempelvis att 190 000 nya jobb tillkom på arbetsmarknaden under perioden 1990–2009, en nettoeffekt av cirka 3,4 miljoner nya jobb och 3,2 miljoner nedlagda jobb.

Arbetsmarknaden är i ständig förändring och utsätts för flera trender samtidigt. Med snabbare tekniksprång räcker det inte med en lång utbildning i början av livet. Det kommer även att vara nödvändigt med vidareutbildning mitt i arbetslivet. I vissa fall kan det vara nödvändigt att helt byta område eftersom vissa branscher växer medan andra stagnerar. En snabb omställning på arbetsmarknaden ökar även betydelsen av matchningen mellan lediga jobb och arbetslösa.

Vad vet vi om dessa trender och vad kan vi förvänta oss av den framtida arbetsmarknaden? Det är fokus för presentationen från Mårten Blix, som är fil dr i nationalekonomi vid Ratio och forskar kring välfärdsfrågor och digitaliseringens effekter på samhället.

Kommunal & Digital (KomDig): Införandet av digital teknik – intentioner och verklighet

Carin Håkansta, Poja Shams och Annica Asp, Karlstads universitet

Regeringens digitaliseringsstrategi framhåller att Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (Regeringen, 2017). Digitaliseringen ses som ett viktigt hjälpmedel för att upprätthålla en väl fungerande välfärd för en växande och åldrande befolkning, samtidigt som man vill att den förenklar och underlättar arbetet för de anställda. Därför har SKL utvecklat en handlingsplan för digital utveckling (SKL, 2017) och fått medel från regeringen för att bli bättre på att leda och driva innovation och verksamhetsutveckling kring digitalisering. I ljuset av dessa incitament att driva på digitaliseringen inom kommunal verksamhet är det viktigt att studera effekterna av ny teknik på arbetsformer och på anställdas välbefinnande (ILO, 2019). Effekterna av digitaliseringen på arbetets innehåll och form hänger samman med att nya tekniska lösningar leder till kontinuerliga organisatoriska förändringar. Arbetsuppgifter ändrar karaktär, flyttas från en grupp till en annan eller försvinner helt. Nya kompetenskrav växer fram, ansvarsfördelningen och inflytande påverkas, liksom behovet av nya samarbets-, lednings- och organisationsformer. Sammantaget påverkar de digitalt drivna förändringarna den fysiska liksom den sociala och organisatoriska arbetsmiljön (OECD, 2019; Arbetsmiljöverket 2015; SOU, 2015), vilket kräver fokus på både ledning och anställda för att skapa väl fungerande kommunal verksamhet (SKL, 2017; Bodinger, 2017).

Vi presenterar resultat från det AFA-finansierade projektet Kommunal & Digital (KomDig): Digitaliseringens betydelse för mellanmännsliga relationer, organisatoriska sammanhang och arbetsmiljö. Projektet pågår 2020-2023 och har som övergripande syfte att studera om de anställdas arbeten och arbetsmiljö tas i beaktande när kommunal verksamhet digitaliseras, hur digitaliseringen påverkar olika yrkens form och innehåll i kommunal verksamhet samt hur denna påverkan inverkar på den organisatoriska och sociala arbetsmiljön med särskilt fokus på sociala relationer och socialt sammanhang. Resultaten bygger på individuella semistrukturerade intervjuer med chefer på olika nivåer, HR och arbetsmiljöskyddsombud och anställda inom två kommuner. Intervjuerna belyser särskilt hur olika verksamheter digitaliseras samt om, och i så fall hur, förändringar i de anställdas arbeten och arbetsmiljö finns med i strategier och planering rörande digitaliseringen. Som ett komplement har även lokala kommunala styr- och policydokument med relevans för digitaliseringen samlats in och analyseras liksom olika typer av dokument relaterat till arbetsmiljö. Vi presenterar även en pågående insamling av data i realtid med hjälp av armband som tagits fram specifikt för projektet. Armbanden detekterar förhöjd stress och ska fånga upp situationer där digitala verktyg och system orsakar stress i arbetsvardagen för kommunanställda.

Arbetsmiljöverket (2015): Digital arbetsmiljö

https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/digital_arbetsmiljo-rap-2015-17.pdf

Bodinger, A. (2017) "Dags att skörda nyttan av digitalisering i offentlig sektor", Framtidens Kommuner och Regioner, 2017, pp 7. https://framtidenskommuner.se/wp-content/uploads/2017/11/framtidens_kommuner_se_2017_32s.pdf

ILO (2019) Work for a brighter future. Global commission on the future of work. International Labour Office, Geneva

OECD (2019) How's Life in the Digital Age? Opportunities and Risks of the Digital Transformation for People's Well-being. https://read.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/how-s-life-in-the-digital-age_9789264311800-en#page4

Regeringen (2017): För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. https://www.regeringen.se/49adea/contentassets/5429e024be6847fc907b786ab954228f/digitaliseringsstrategin_slutlig_170518-2.pdf

SKL (2017) Handlingsplan 2017-2025: Förutsättningar för digital utveckling i kommuner, landsting och regioner.

SOU (2015) Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden. <https://www.regeringen.se/4add1a/contentassets/b69dac4f05d44e8d836cdd91a5a7401b/digitaliseringens-transformerande-kraft--vagval-for-framtiden-sou-20159>

Digital teknik och makt i välfärdsarbete

Anna Spånt Enbuske, MSc, Utredare, Kommunal, Sverige

Bakgrund:

Den svenska visionen för e-hälsa 2025 saknar ett medarbetarperspektiv. Det har fått stora konsekvenser för den fysiska, psykiska och sociala arbetsmiljön i välfärden. Istället för att prioritera utvecklingen av stödjande teknik som bidrar till ett friskare arbetsliv med mindre stress och minskad sjukfrånvaro kännetecknas organisationerna av digitala verksamhetssystem som via envägskommunikation detaljstyr arbetets utförande. Resultatet blir en maktförskjutning av arbetets innehåll från medarbetarnas professionella bedömningar av medborgarnas individuella och varierande behov till standardiserade system där maskinerna styr människan och det som inte mäts finns inte.

Frågeställningar:

Är tekniken anpassad efter verksamheten eller är verksamheten anpassad efter tekniken? Vilka erfarenheter har medlemmarna? Är skyddsorganisationen aktiv vid introduktion av digital teknik som kan påverka medarbetarnas personliga integritet? Uppfyller tekniken de högt ställda förväntningarna och är medlemmarna orolig för att förlora jobb och arbetsuppgifter? Är det intressant att analysera utvecklingen av digitala system med stöd av begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet (KASAM)?

Referenser:

Regeringen (2016), Vision e-hälsa 2025 – gemensamma utgångspunkter för digitalisering i socialtjänst och hälso- och sjukvård. Regeringen. 2016.

Spånt Enbuske, A. (2019), Digitalisation, work environment and personal integrity at work, Transfer: Vol. 25(2) 235–242, SAGE.

Spånt Enbuske, A. (2021), Höga förväntningar på ny teknik, Kommunal. 2021.

Spånt Enbuske, A. (2021), Vem är orolig för ny teknik?, Kommunal. 2021.

Spånt Enbuske, A. (2019), Välfärdsteknik för trygghet, hälsa och utveckling i arbetet. Kommunal. 2019.

Hemtjänstens arbetsmiljö före och under pandemin

Gerd Johansson*, Inger Arvidsson*, Gudbjörg Erlingsdóttir*, Charlotte Holgersson**, Roger Larsson*, Johanna Persson*, Roger Persson*, Christofer Rydenfält*, Britt Östlund**
*Lunds universitet, ** Kungliga tekniska högskolan (KTH)

Inom ett nyligen avslutat Forteprojekt om hemtjänsten arbetsmiljö genomfördes före pandemin en omfattande enkätundersökningen i fyra skånska kommuner. Det framkom att det fanns allvarliga arbetsmiljöproblem och både fysisk och psykosocial ohälsa hos personalen. Hemtjänstpersonalen hade i sitt arbete en hög fysisk belastning och en mycket stressig arbetssituation med risk för utmattningssyndrom. Tidspressen var hög, vikarier saknades ofta och antalet omsorgstagare per anställd var för högt. Emellertid trivdes flertalet av de anställda inom hemtjänsten med sitt arbete och var engagerade i arbetet. De upplevde också att de fick stöd och hjälp främst av sina arbetskamrater, men också av sina chefer.

Under Covidpandemin 2020 - 2022 ställdes hemtjänsten för den stora utmaningen att klara av vård och omsorg av en av de allra sköraste grupperna i samhället.

För att diskutera hemtjänstens arbetssituation under pandemin genomfördes fokusgrupper med personal inom hemtjänsten under försommaren 2022. Totalt deltog 23 personer från fyra olika kommuner. För att klara av situationen med både sjuka omsorgstagare och personal organiserades på många ställen omsorgen om så att bara det mest nödvändiga genomfördes. Bristen på vikarier förvärrades ytterligare vilket innebar att många av ordinarie personal fick arbeta många och långa pass och de gav uttryck för att det är varit en mycket ansträngd situation. Arbetet försvårades också genom att full skyddsutrustning måste användas.

Jämställda löner och undersköterskesatsningen – LO:s avtalsrörelser i ett historiskt perspektiv

Ludvig Lundstedt, statistiker Kommunal

År 2016 var arbetarkvinnor löner i genomsnitt 12 % lägre än lönen för arbetarmän. Den kanske enskilt viktigaste förklaringen till varför arbetarkvinnor tjänar mindre än sina manliga kollegor hittar vi den könssegregerade svenska arbetsmarknaden. Yrken som är kvinnligt dominerade tenderar att ha lägre lön än manligt dominerade yrken. Den stora löneskillnaden mellan könen som finns på svensk arbetsmarknad var också anledningen till att förbunden inom LO i februari 2015 enades om ett antal långsiktiga lönepolitiska mål. Ett av dessa mål var att senast 2028 ha halverat lönegapet mellan arbetarkvinnor och arbetarmän.

Att cirka 50 % av arbetarkvinnor arbetar inom yrken som organiseras av Kommunal gör att förbundet kommer att spela en viktig roll i huruvida LO lyckas med sin målsättning om halverade löneskillnader. Kvinnor och mäns relativa löner har också varit fråga som genomsyrat Kommunals lönepolitik under större delen av 2000-talet. I avtalsrörelsen 2016 bytte dock förbundet strategi, från att ha förordat breda satsningar på kvinnor valde istället Kommunal att rikta satsningarna mot en yrkesgrupp: undersköterska.

I Kommunals avtal med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) avsattes ett löneutrymme om 520 kronor (2016), 530 kronor (2017) respektive 535 kronor (2018). Utöver det generella löneutrymmet gavs ett extra utrymme till undersköterskor om 500 kronor (2016), 180 kronor (2017) respektive 150 kronor (2018). Det är det senare som benämns undersköterskesatsningen. Rapporten är uppdelad i fyra delar. I den första delen ges en kort beskrivning av den svenska arbetsmarknaden utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Hur ser förhållandet mellan lön och kön egentligen ut? I den här delen förklarar vi också hur undersköterskesatsningen passar in i den större diskussionen om jämställda löner.

I del två ges en historisk överblick av de olika avtalsrörelser som Kommunal har varit en del av sedan 1998 då Industriavtalet blev till. Vi tittar närmare på de satsningar som förbundet drivit tidigare och hur väl de har fallit ut.

I den tredje delen skiftar vi fokus till avtalsrörelsen 2016 och upprinnelsen till den samma. Utifrån intervjuer med flera av de centrala personerna under förra avtalsrörelsen beskriver vi de olika övervägandena som låg till grund för Kommunals beslut att driva på för undersköterskesatsningen.

I den sista och avslutande delen studerar vi utfallet av undersköterskesatsningen. Vi tittar också närmare på hur undersköterskesatsningen har påverkat löneutvecklingen för andra yrkesgrupper inom Kommunals avtalsområde.

Socially assistive robots outside of the lab:

a methodological discussion on the ethical and practical implications of doing ethnography among older adults within a home-care environment

Mikaela Hellstrand (PhD), Division of Health Informatics and Logistics

Royal Institute of Technology, Stockholm SE

mihellst@kth.se

Abstract:

As aging-in-place is being promoted as a solution to meet the needs of a fast-growing older population, there is an increased research interest in investigating home-care practices by utilizing ethnographic methods. This is motivated by the necessity of incorporating older adults' lived experiences, and the meaning-making processes taking place within their every-day practices into the technical developments. However, conducting research in people's homes poses ethical and methodological challenges; what types of methods are suitable and convenient to use, and what kind of data is possible to obtain through utilizing these methods? While there is a broad range of ethnographic work focusing on care work within the home (see i.e. Mol & Law 2004, Pols 2012, Strandås, Wackerhausen & Bondas 2019), this paper will focus specifically on studies which investigate older adults' experiences of interacting with socially assistive robots in their home-care environment. As a basis for my further discussion, I begin by presenting some of the main ethnographic methodological discussions that have taken place for the past decade, mostly found within anthropology, critical theory and feminist studies. I then continue by presenting some of the key works that utilize an ethnographic approach when investigating older adults' experiences of interacting with socially assistive robots in their home environment. Here, I will highlight both the advantages and obstacles that these previous research projects have helped to raise. Finally, by weaving together the presented key concerns from the broader ethnographic methodological discussions and the findings from the studies focusing specifically on socially assistive robots within the home of older adults, I end by presenting a suggested way forward for future research interested in making use of an ethnographic approach in an ethically sustainable and practically feasible way. I argue that the 'home' as a concept deserves further attention, since it is tightly connected to both ethical and practical implications of ethnographic research. Further, I argue that in order to capture the complex meaning-making processes involved in older adults' home-based interaction with socially assistive robots, researchers would benefit from extending the current commonly adopted methodological toolkit.

Gigjobb förr och nu

Maths Isacson, Uppsala universitet

Den engelske ekonomen Guy Standing hävdar i två uppmärksammade böcker att det sedan 1970-talet vuxit fram en ny global klass i kölvattnet av det nyliberala korståget och företagens stigande vinstkrav. Han ger den "nya farliga klassen" namnet "prekariatet" (prekär = osäker + proletariat). Prekariatets främsta kännetecken är osäkra anställningar och arbetslöshet. Ett ökat antal arbetare och tjänstemän går miste om kompetensutveckling och karriärmöjligheter. De saknar yrkesidentitet, har otrygga inkomster och låg status. Genom bristen på gemenskapsstöd och sparade medel i besvärliga tider är de sårbara när staten sparar på sociala utgifter. Med utanförskapet följer att de är svåra att samla under ett gemensamt program för bättre arbets- och levnadsvillkor.

Standing redovisar inga samlade siffror på prekariatets storlek, därtill är "klassen" alltför heterogen med säsongarbetare, tillfälligt anställda ungdomar, praktikanter och deltidsarbetande. Härtill kommer obetald tjänstledighet, utkontraktering och utlokalisering samt rekrytering via bemanningsföretag. Migrantarbetarna som flyttar mellan fattiga och rika länder är många. Kvinnorna är i majoritet. De arbetar för låga löner i jordbruk och på trädgårdar, på hotell- och restauranger, i hem och i serviceföretag. Andra i prekariatet har tidigare haft ett välbetalt yrke som de förlorat med konkurser, organisations- och teknikförändringar.

I Sverige ökade andelen korttidsanställda från nio procent av de förvärvsarbetande i början av 1990-talet, då avregleringsoffensiven inleddes, till 15 procent 1999. Därefter steg siffran svagt. Finanskraschen 2008/09 gav en ny påspädning. Från september 2008 till november 2014 växte antalet personer med tidsbegränsade jobb från 639 400 till 746 000. Ökningen har fortsatt därefter.

Är de otrygga tillfälliga jobben med låga löner – gigjobb - något nytt för de senaste trettio årens nyliberala globaliserade epok? Guy Standing påstår att när de flexibla anställningarna började dyka upp var det ett nytt fenomen som "bar spår av det förflutna". I mitt inlägg vid konferensen visar jag att de tillfälliga jobben var vanliga inom många branscher långt fram i tiden men att de minskade (utan att helt försvinna) med välfärdssamhällets utbyggnad efter andra världskriget för att återkomma femtio år senare i en tid när högsta möjliga flexibilitet blev näringslivets måtto under kvartalskapitalismens tidevarv.

Standing, Guy 2013, Prekariatet. Den nya farliga klassen. Göteborg.

Standing, Guy 2014, En färdplan för prekariatet. Vägen till ett fullvärdigt medborgarskap. Göteborg

GIG – personen bakom appen

Ida Rådegård, Avdelningen för forskning och dokumentation, Arbetets museum

"Jag tror inte att man tänker så mycket på att det är en person bakom appen liksom."

Man, 20 år

Vi ser dem i många svenska städer nuförtiden. Ofta på cykel och med en stor ryggsäck med en företagslogga på ryggen, på väg att leverera mat någonstans. Gigeekonomi är ett begrepp som förekommer i många olika sammanhang. Kortfattat kan det beskrivas som korta uppdrag som förmedlas via en app. Flera olika branscher har valt att organisera arbete enligt den modellen. Ibland är personen som utför arbetet anställd hos ett företag, ibland ses hen som egenanställd. I vissa fall får arbetstagaren en timlön, i andra fall får hen enbart betalt för utfört uppdrag. De flesta gigföretagen i Sverige har inte kollektivavtal.

Arbetets museum har i sin dokumentation "Gig – personen bakom appen" intervjuat nio personer som arbetar eller har arbetat som matbud inom den så kallade gigeekonomin. Materialet som dokumentationen resulterade i bevaras i Arbetets museums arkiv och är tillgängligt för forskning. Bilder och citat från dokumentationen visas under 2022 i utställningen "Gig – personen bakom appen"¹ på Arbetets museum, som en del av den nya basutställningen "Digitopia".

Matbudens gigarbete faller inom ramen för okvalificerat arbete där personen som utför uppdragen behöver inte ha några särskilda förkunskaper. Arbetet utförs offline även om uppdragen förmedlas online via en app. Liknande gigarbeten kan vara uppdrag där personer hämtar skräp och slänger återvinning, eller är barnvakt. Vissa typer av gigarbete kan både förmedlas och utföras online, exempelvis programmerings- och översättningsuppdrag. Dessa kan kategoriseras som kvalificerade då de kräver förkunskaper (Palm, 2019).

Syftet med studien är att få en fördjupad bild av hur arbetsvillkoren och arbetsförhållandena kan se ut för människor som arbetar som matbud för olika gigföretag i Sverige.

I dokumentationen djupintervjuades nio personer om ett antal olika teman. Mycket kom att handla om praktiska delar i arbetet eftersom det här är ett relativt nytt sätt att organisera arbete på – hur fungerar det att få sina uppdrag via en app?

I projektet följde även frilansfotografen Kevin Chang med tre av de intervjuade. Han fotograferade deras arbete i Norrköping och Uppsala, och kompletterade med bilder på matbud i Stockholm.

Flexibilitet är ett återkommande ord i gig-företagens egna texter, att personen själv väljer hur mycket och när man vill jobba och därigenom också hur mycket pengar man vill tjäna. Det här är, mer eller mindre, verklighet för vissa matbud. För andra är det här det enda jobb som är möjligt att få med små eller obefintliga kunskaper i svenska språket.

Flera av de intervjuade beskriver arbetsuppgifterna som enkla: det handlar om att få en order, åka till restaurangen, åka till beställaren och sen upprepa samma sak. Vissa använder sig av cykel, andra av bil. Bland de som cyklar märks positiva känslor kring just motionen som de får under arbetsdagen och en person beskriver det som att jobbet innebär två förmåner – både lön och fysisk rörelse. Också det faktum att det är ett effektivt sätt att lära känna en stad på är något som lyfts fram som positivt.

¹ [Arbetets museum – GIG – personen bakom appen](#). Länk hämtad 2022-03-31.

Listan över aspekter som inte upplevs som positiva kan göras lång. Stress. Riskfyllda uppdrag där olyckor ibland sker, ofta på grund av tidspress och liten möjlighet till ersättning vid sjukdom. Ett ensamt arbete utan en anvisad samlingsplats där man kan träffa kollegor. Telefoner, cyklar, bilar, mopeder och kläder som man behöver bistå med själv – och laga själv när de går sönder eller slits ut. En känsla av att beställaren inte reflekterar över villkoren för den som levererar maten. Att jobba i alla sorters väder och att vara beroende av att tekniken funkar. Att känna sig övervakad av såväl företag som beställare genom appen. Vinstdrivande verksamheter där personer är totalt utbytbara. Krav på att nå en viss nivå gällande leverans och snabbhet. Att inte veta om avtalet förlängs när det bara är dagar kvar tills det går ut och att inte få en lön som inte upplevs motsvara arbetsinsatsen.

Dag 2

7 oktober - Tema arbete, digitalisering och gig

Keynote: *Robotar i äldrevården – ett stycke i evolution i tangentens riktning*

Britt Östlund, KTH

Svarta katter och vita lögner: Social robotik i demensvården

David Redmalm, Mälardalens högskola, Marcus Persson, Linköpings universitet,
Clara Iversen, Uppsala universitet

Från karvstock till algorithmic management – en historia av arbetstidskontroll

Daniel Bodén, Södertörns högskola

*Kontakten utanför plattformen; relationer mellan giggare, klienter och gig
plattformar i svensk tjänstesektor*

David Regin Öborn, Karlstads universitet

*Vem har tid för social reproduktion? Om den giggande arbetskraften och städernas
"algorytmik".*

Kristina Zampoukos, Mittuniversitet

Keynote

Robotar i äldre vården – ett stycke evolution i tangentens riktning

Britt Östlund, Professor emeritus, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH

Vi hör ofta att nu gör tekniken sitt intåg även i äldreomsorgen i form av allehanda digitala tillämpningar och robotar. Faktum är att modern äldreomsorg, i synnerhet hemtjänsten, har alltifrån sin tillkomst på 1960-talet varit nära ihopkopplad med den tekniska utvecklingen. Hemtjänstens teknikhistoria väntar fortfarande på att bli skriven och en diskussion om teknikens påverkan på det vi uppfattar som dagens problem har mycket kvar att önska. Om vi ska kunna planera för ett hållbart arbetsliv för hemtjänsten i framtiden måste vi först förstå framväxten av det tekniska landskap som finns idag i den här sektorn. Vi behöver också kritiskt granska synsättet på teknik i förhållande till omsorgsarbete och vilka metoder som används för att mäta och studera teknikens nytta. Föredraget kritiserar därför bristen på kontinuitet i kunskapsutvecklingen om teknikens roll och begränsningen i de metoder som styr interventioner och a-teoretiska förklaringar.

Syftet med det här föredraget är att synliggöra teknikutvecklingen inom hemtjänsten genom nedslag vid fem tidpunkter under fem decennier där nya tekniska framsteg tillämpats i svensk äldreomsorg. Det omfattar 1960-talets automatisering och överspill från industrin; 1970-talets kommunikationstekniska genombrott; 1980-talet hushållselektronik som också bidrar till att rationalisera hemtjänsten; 1990-talets datorisering som gör sitt intåg i äldre omsorgstagares hem; och 2000-talets digitalisering och robotisering. Genom tekniska exempel avser jag att illustrera tänkandet kring teknikens nytta, förväntningarna på äldre omsorgstagare som bor hemma och hur tekniska förändringar påverkat arbetsvillkoren för hemtjänstanställda. Kan vi utifrån dessa nedslag påstå att tekniken bidragit till att utveckla äldreomsorgen och hemtjänstarbetet i positiv riktning under de senaste decennierna? Vilken roll har tekniken haft? En rad slutsatser presenteras och avslutas med en vetenskaplig kommentar om hur en historisk och samhällsvetenskaplig teoribildning bättre kan bidra till att förstå omsorgsarbetets praktik och öka anställdas inflytande över tekniken?

Referenser:

Bergschöld, J. (2016) Domesticating homecare services: vehicle route problem solver displaced. *Nordic Journal of Science and Technology Studies*, 2016 vol. 4 no. 2.

Holgerson, C. & Östlund, B. (2021) Invisible Workers: On Digitalisation in Home Care Work from a Gender and Technology Perspective. In Keisu, B-I., Tafvelin, S., Brodin, H. (eds) *Gendered Norms at Work New Perspectives on Work Environment and Health*, Springer, pp.105-120.

Strandell, R. (2020) Care workers under pressure – A comparison of the work situation in Swedish home care 2005 and 2015 *Health & Social Care in the Community*, 28 (1), 137-147.

Östlund, B. & Frennert, S. How Have User Representations Been Sustained and Recreated in the Design of Technologies Between 1960 and 2018? In Peine, A., Marshall, B. L., Martin, W., Neven, L. (eds) *Socio-Gerontechnology – Interdisciplinary Critical Studies of Ageing and Technology*. 1st.ed. Routledge 2021.

Svarta katter och vita lögner: Social robotik i demensvården

David Redmalm, Mälardalens universitet (presentatör)

Marcus Persson, Linköpings universitet

Clara Iversen, Uppsala universitet

Katt- och hundrobotar har blivit ett allt vanligare inslag i äldreomsorgen. Robotarna imiterar djurs läten och rörelser och kan användas för att lugna och avleda användare. De kan också användas för att aktivera personer genom att de inbjuder till interaktion mellan vårdtagare, vårdgivare och robot. Robotarna är utvecklade för att skapa en illusion av ett levande djur – en del modeller har ett mekaniskt hjärta som kan kännas genom pälsen, och kattrobotarna kan spinna, med purrande och vibrationer. Det här ställer frågor om transparens och ärlighet på sin spets. Enligt Statens medicinsk-etiska råds riktlinjer ska vårdgivare inte vilseleda patienter om robotarnas egenskaper och kapacitet, eftersom det då gör det omöjligt för patienter att göra ett informerat ställningstagande när de erbjuds att använda robotar. I en pågående studie om sociala robotar i demensvården ser vi dock att det är vanligt att vårdgivare talar om och hanterar robotarna som om de vore verkliga katter och hundar. Genom exempel visar vi hur personalen på detta sätt gör robotarna levande, och hur vårdgivare reflekterar kring sitt sätt att använda robotarna. Ofta är det svårt att dra en skarp gräns mellan sanning och lögn, eftersom personalens agerande ofta handlar om att bekräfta vårdtagares upplevelser. Vi föreslår därför alternativa sätt att förstå det som händer i interaktionen mellan vårdtagare, vårdgivare och robot, för att bidra till en nyanserad diskussion om robotik och vita lögner inom demensvården.

Från karvstock till algoritmisk styrning – Tvåhundra år av kontrollerad arbetstid

Daniel Bodén, Södertörns högskola

Beskrivning:

Algoritmer övervakar och styr allt fler aspekter av vår arbetsvardag. Inom arbetslivet talas det alltmer om så kallad "algoritmisk styrning". Hemtjänstbesök loggas i appar och våra cykelbuds leveranstider och geografiska position registreras löpande i datasystem som självständigt utvärderar prestationer och planerar det fortsatta arbetet. Diskussionen om hur A.I. förändrar vårt arbetsliv i grunden är idag svår att värja sig ifrån. Den tekniskt framdrivna plattformsekonomin får till exempel konsekvenser för synen på anställning och medför nya problemområden för svenska fackföreningar. Samtidigt har arbetstid, prestationer och produktivitet länge varit ett fokus för arbetsgivares ledning och kontroll. I denna historiska genomlysning diskuteras hur arbetsgivares metoder för att övervaka arbetstagares arbetstid utvecklats sedan innan industrialiseringen. Den illustrerar olika teknologier som har använts för att övervaka, hantera och kontrollera arbetstiden under olika produktionsformer och i skilda branscher sedan början av 1800-talet. Den tar sin utgångspunkt i de manuella kontrollmetoder som markerade övergången från allmogesamhällets självhushållning till industrisamhällets lönearbete. Därefter studeras de kontrollmetoder som utvecklats inom 1900-talets industrisamhälle. Vi får bekanta oss med stämpelur och andra mekaniska kontroll-lösningar. Till sist finner vi tjänstesamhällets framväxande mångfald av elektroniska kontrollsystem där appar inom hemtjänsten, GPS inom transportsektorn och så kallat plattformsarbete inom den växande gig-ekonomin utgör tydliga exempel. Studien synliggör utvecklingens mest övergripande trender – hur kontrollteknologierna gått från en tonvikt på manuella, via mekaniska, till elektroniska; hur arbetsgivarnas kontroll över arbetsvardagen blivit allt mer och detaljerad. Men vi ser också hur kontrollbehovet som sådant förblivit intakt. Av denna anledning pekar studien på en grundläggande dimension för vår förståelse för kontroll och övervakning inom arbetslivet. Den visar på det vanskliga i att se tekniken som drivande för en sådan utveckling. Istället pekar den på hur utvecklingen inom arbetslivet inte kan förstås som oberoende från hur relationen mellan arbete och kapital utspelar sig i arbetsprocessen. Slutsatsen är tydlig: Om vi som samhälle ser den ökade övervakningen som ett problem så måste vi också vara beredda att ifrågasätta hur kontrollen över arbetsprocessen, de mål som där förhärskar i produktionen och vem som äger och kontrollerar kapitalet är fördelat.

Kontakten utanför plattformen; relationer mellan giggare, klienter och gigplattformar i svensk tjänstesektor

David Regin Öborn, Karlstads universitet

Denna presentation fokuserar på den interaktion mellan klienter, giggare och plattformsanställda som äger rum vid sidan av den digitala plattform (appen) som är tänkt att vara kärnan i deras relation.

Medan debatten kring gigekonomin och denna typ av plattformar tenderar att fokusera på den algoritmiska matchningen och kontrollen av arbete skiljer sig graden av digital automatisering åt mellan olika sektorer och plattformar (Wood, Graham, Lehdonvirta & Hjorth, 2019). Det har även framförts argument att den svenska plattformsekonomin främst tycks drivas av teknisk utveckling och en "hype" att använda sig av den senaste tekniken, snarare än av en efterfrågan eller långsiktiga affärsmodeller (Hemberg, 2021). Varje sektor bör därför undersökas för sig (Jesnes, 2019), då generella slutsatser kring det svårdefinierade fältet "gigekonomi" är svåra att dra. Denna mindre undersökta del av plattformsekonomin – grundläggande servicetjänster – skiljer sig på ett avgörande sätt från de mer välbeforskade leverans- och transporttjänsterna i det att uppdragen inte förväntas utföras direkt när uppdraget skapas, vilket leder till större möjligheter för kommunikation och byggandet av relationer utanför appen (Woodcock & Graham, 2019)

Presentationen bygger på material från ett pågående forskningsprojekt, Swegig, som fokuserar på plattformstjänster inom främst servicesektorn (såsom event, receptionsarbete, marknadsföring, trädgårdsskötsel och andra grundläggande serviceuppgifter). Hittills har 31 intervjuer med giggare och 5 intervjuer med övriga intressenter (t.ex. apputvecklare och fackliga representanter) genomförts.

Resultaten tyder på att kommunikation utanför appen mellan giggare, plattformsföretag och de kunder som använder de tjänster plattformen tillhandahåller spelar en stor roll för att förmedla och kontrollera arbetet. Den mänskliga agensen har inte direkt ersatts av algoritmer och digitala gränssnitt, även om den till viss del osynliggjorts. Det sker löpande kommunikation och interaktioner utanför apparna i alla riktningar – från kunder, plattformspersonal och giggare. Ibland vill kunderna kringgå plattformarna helt och hållet och istället ha direktkontakt med giggaren - antingen långsiktigt (att bli deras arbetsgivare) eller genom mer kortsiktigt arrangemang såsom lägga till extra uppgifter och betala extra utanför plattformen. Andra gånger pratar kunderna och plattformsföretagen ihop sig innan de lägger ut en annons för att se till att rätt giggare nås av annonsen. På samma vis kan plattformsanställda kontakta utvalda giggare utanför appen för att uppmuntra dem att ta sig an vissa uppdrag. Omvänt, vag eller bristande information om uppgifter och ersättning får giggare att kontakta och granska potentiella kunder innan de bestämmer sig för om de ska söka uppdraget eller inte. Giggarna går också utanför appen av strategiska skäl, för att bygga personliga relationer med nyckelpersoner på plattformsföretagen och se till att göra sig själva välkända och öka chansen att få fler uppdrag.

Även om det finns vissa grundläggande förväntningar på vad som ska kommuniceras i appen – såsom digitala CV:n och allmän beskrivning av uppgiften – interagerar de olika aktörerna utanför plattformen för att nå fördelar eller förenkla matchning och kontroll, vilket tyder på att det inte bara är algoritmer i plattformsekonomin. Möjligheten att göra detta skiljer denna sektor från andra, vilket stärker bilden att gigekonomin inte är ett enhetligt fenomen utan kanske snarare kan förstås som mer eller mindre gigifiering av olika redan existerande sektorer.

Vem har tid för social reproduktion? Om den giggande arbetskraften och Städernas "algoritmik"

Kristina Zampoukos, Mittuniversitet

Min presentation kommer att ta utgångspunkt i tre tankespår som jag för närvarande undersöker och försöker foga samman: a) Den giggande (migrant)arbetskraften som infrastruktur, b) Städernas och det samtida samhällets "algoritmik", samt c) rätten (och möjligheterna) till social reproduktion. Jag bygger mitt resonemang med stöd i litteraturen och på analyser av djupintervjuer med gig-arbetare.

De som utför tjänster såsom städning och budande av mat idag utgör ett "naturligt" inslag och en självklar infrastruktur i framförallt större och medelstora städer. Cykelbuden transporterar mat och varor genom staden "on demand", men dessa leveranser sker också enligt en (algo)rytm som varierar över dygnet, veckan och året. Städerna utgör en mer "dold" infrastruktur eftersom städningen sker i privata hem. Likväl följer behovet av städning en vardaglig, återkommande rytm.

Genom sitt arbete bidrar dessa gig-arbetare till att reproducera staden och dess invånare, samtidigt som arbetsvillkoren är sådana att de hindras från att reproducera sig själva. De frigör tid åt andra, men lever själva under konstant tidspress och blir i många fall också berövade tid. Att vissa kan spara tid medan andra blir bestulna på tid, att somliga får sina behov och önskemål tillfredsställda omedelbart, medan andra tvingas vänta är exempel på den typ av ojämlikheter som tycks bestå, och som även präglar det samtida, "algoritmiska" samhället.

Referenser

Harvey, D. (1989). *The Urban Experience*. Baltimore: The John Hopkins University Press.

Lefebvre, H. (1999) *Writings on cities*. Translated and edited by Kofman, E., & Lebas, E. Oxford: Blackwell.

Lewis, J. D., & Weigert, A. J. (1981). The structures and meanings of social time. *Social forces*, 60(2), 432-462.

Strauss, K. (2020). Labour geography III: Precarity, racial capitalisms and infrastructure. *Progress in Human Geography*, 44(6), 1212-1224.

Van Doorn, N. (2017). Platform labor: on the gendered and racialized exploitation of low income service work in the 'on-demand' economy. *Information, Communication & Society*, 20(6), 898-914.

Wells, K. J., Attoh, K., & Cullen, D. (2021). "Just-in-Place" labor: Driver organizing in the Uber workplace. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 53(2), 315-331.